

מהי הצורה הנכונה לאמירת הודו בהלל ?

ענית הודו של הקהל היא עניה על דברי החזן.

החזן אומר פסוקי הודו, יאמר נא, ויאמרו נא,

והקהל עונים על דבריו 'הודו' !

לכן: יענו רק לאחר שסיים החזן תיבת 'חסדו'

זכור !
אין להתחיל לענות 'הודו'
לפני שסיים החזן כל תיבת 'חסדו' !

מקורות:

סוכה ל"ח: שו"ע תכ"ב, ג'. ובמ"ב סק"כ, וראה תשוה"נ ח"א סימן קי"ט באורד בזה, שעיקר התקנה בהודו לומר חזן וקהל, כמו שנהגו מעיקרא לומר כן את כל ההלל.
חטופה בהודו - סימן קכ"ה מ"ב סק"ב כל דבר שעונין אחר ש"ץ או מברך שלא יענו הקהל קודם שסיים ש"ץ תיבה האחרונה, שלא יהיה כעין אמן חטופה והוא מהג"י, וחזינן דפשיט"ל לפוסקים הללו ששייך חטופה לא רק באמן אלא בכל העניות כולן, ובמג"א קכ"ד, סק"יח חידוש לגבי ברכו פשיט"ל ששייכא ביה יתומה כבאמן, עד שלא הוצרך להזכיר זה כחידוש, שהיה זה דבר פשוט לו לגבי כל העניות כולן. אמנם לכאורה כל זה ל"ש רק במקום שתקנו בדרך ענית הציבור על דברי החזן כבקדושה, ברכו, הודו שבהלל, וזימון, בדומה לכל הברכות ולקדיש.

גם החזן וגם הקהל, וכן בבית - כולנו מקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה !

הודו שבהלל – זו עניה לחזן !

עיקר סדר תקנת אמירת הלל;

א. אמירת ההלל נתקנה ביסודה לאמרה חזן וקהל, דהיינו שהחזן מוציא את הקהל באמירת ההלל כולו, וכמו שבברכה עונים השומעים את הברכה אמן, כך בהלל תקנו חז"ל שעונים הקהל 'הללויה' [ראה סוכה ל"ח:].

ב. עם הזמן השתנה המנהג כמבואר בפוסקים, ונשאר רק קצת מן התקנה הקדומה לזכר המנהג הקדום, והיא: שפסוקי יאמר נא, ויאמרו נא, יוצאים הקהל בשמיעתם מהחזן אלא שכאן עונים הקהל רק את הפסוק 'הודו להשם' במקום הללויה בכך מראים הם את הצטרפותם לדברי ההלל שאמר החזן. דהיינו שהחזן אומר פסוק ראשון של 'הודו' והקהל עונים לו 'הודו'. החזן אומר פסוק 'יאמר נא', הקהל יוצאים בשמיעתם ממנו ועונים על דבריו 'הודו', החזן אומר פסוק 'יאמרו נא בית אהרן' הקהל יוצאים בשמיעתם ממנו ועונים על דבריו 'הודו'. החזן אומר פסוק 'יאמרו נא יראי השם' והקהל יוצאים בשמיעתם ממנו ועונים על דבריו את הפסוק של 'הודו' [שו"ע תכ"ב, ג'].

ג. לאחר זמן חששו שמא לא שומעים כולם כל תיבה מהחזן, או שחסר בכוונת שומע ומשמיע, לכן הנהיגו שלאחר עניית הציבור 'הודו' על ההלל שאמר הש"ץ ויצאו ממנו, יאמרו הקהל גם את הפסוק הבא בנחת, ואע"פ שיוציאים אותו מהחזן תיכף [מ"ב תכ"ב, ס"ק כ'].

ד. מעתה היות והטעם שאומרים הודו בדרך של חזן וקהל, ועונים הודו להשם על דברי הש"ץ, הוא זכר לתקנה הראשונה שיצאו מהחזן, ממילא דין עניה זו היא כדין שאר עניות הקהל, שעליהם להמתין לסיום כל דברי הש"ץ, ועל הש"ץ להמתין לכל ענית הקהל כולו. [וראה בספר תשובות והנהגות ח"א בסימן קי"ט שעורר על ענין זה].

בכל העניות יש להמתין המברך והעונה זה לזה;

ה. כתב המ"ב בסימן קכ"ה בסק"ב שבכל העניות יש להמתין זה לזה יעוי"ש ממג"א בשם ספר חסידים על קדושה, ומהגהות יש נוהלין לבעמח"ס שלה"ק על ברכו ושאר עניות דדמי לאמן חטופה, ולא יתחילו הקהל לענות לפני שסיים ש"ץ, והטעם שבכל זה מבטל וממילא מזלזל בסדרי ואופן ההלל שקבעו חכמינו הק' זכרונם לברכה.

ומכל זה מבואר שגם כשלא מוציאים ידי חובה, מ"מ מדיני 'עניה' חייבים הש"ץ והקהל להמתין זה לזה בכל מקום שתקנו חז"ל סדר של 'עניה' [וכ"ה בברכת הזימון, שצריכים להמתין זה לזה, ולא יתחילו לענות ברוך שאכלנו לפני שסיים המזמן תיבות משלו].

ו. ויעוין עוד במג"א שגם בברכו יש דין 'ברכו יתום' כמו באמן יתומה, [סימן קכ"ד, בס"ק י"ח בפשיטות ולא ראה אפילו צריך להדגיש זאת כחידוש, רק הניח כן כדבר פשוט ומכאן זה זו הכריח יסוד גדול עי"ש], וחזינן שהיה פשיטא להו לפוסקים, שדין 'חטופה' ו'יתומה' הוא בכל העניות כולן, [וצ"ע לגבי קטופה וקצרה שלי"מ מפורש] ומשמע

שנקטו בפשיטות שבכל העניות יש את חומר אמן חטופה ויתומה עכ"פ.

ז. וכל זה שדברנו הוא מצד אמן חטופה ויתומה, שהחמירו הפוסקים כע"ז בשאר כל העניות לדונם כחטופות ויתומות הי"ו, אולם מצד הדין דלכתחילה, הרבה יותר מזה אחז"ל הק' בברכות מ"ה. אמר רב חנן בר רבא אין העונה רשאי להגביה קולו מן המברך שנאמר גדלו להשם אתי ונרוממה שמו יחדיו, ונפסק כן ברמב"ם בפ"א מהלכות ברכות הלכה י"ד, ובשו"ע קכ"ד, סעיף י"א, והיינו שיהא נראה הכל כהילול אחיד ומשותף מהש"ץ והקהל יחדיו או מהמברך והשומעים ביחד, ואם עבור זה צריך לכתחילה אפילו להשוות קולו לקול הש"ץ וכדלהלן, עאכ"כ שלא יהרסו סדר תקנות חז"ל, אלא ימתינו הכל זה לזה ובכך נקראים מכבדי השי"ת, כדאיתא בזה"ק שלח רפ"ה לגבי ענית אמן 'מכבדי אכבד' דזה קאי על הנוהג בענית אמן כראוי, ולהאמור ה"ה בשאר עניות, והוא מבואר למבין שיש בזה כבוד שמים שנהרים בהילולים לפי מה שתקנו חז"ל הק', ומבטיח הקב"ה שהוא ית"ש יכבדו עבור זה, ומי יתשל בדבר שהקב"ה כביכול מפיסו לקיימו ומבטיחו שכר אמיתי של כבוד מהשי"ת עבור זה, ולא כבוד המדומה מבני אדם.

ח. ובריטב"א-שיטמ"ק ברכות מה. וכ"ה בחידושי הרא"ה שם, ובדברי רבנו מנוח על הרמב"ם שם שענין דין זה אינו רק שלא יגביה אלא גם שלא ינמך, ועניינו הוא השוואת הקול, שיהא השבח יחדיו, וד"ז דבענין השוואת הקול מוכרח בסוגיא שם, לגבי מתרגם וקורא וה"ה לענין עונה אמן וכ"ה בחידושי רבי אלעזר משה הורביץ זצ"ל ברכות שם.

ט. ומסתברא שאם המנגינה עולה ויורדת לל"ב וש"ד, כי כל הענין הוא שיראה א"ע כחלק מהמעמד של קילוס הבורא ית"ש והרצאת שבחו ברבים, ואם זוהי צורת המנגינה אז אין בזה יציאה מהתכללות בכלל, אלא חיזוק המנגינה והקילוס.

י. ויעוין עוד בפמ"ג שחידש שהיות ודין זה נלמד בגמ' ברכות מה. מהפסוק 'גדלו לה' אתי', שמשמע דברי שבח וגדלות ה', לכן דין זה אינו אלא שעונה על דברי שבח, אבל כשכונה אמן על בקשה, שם אין את החיוב של השמעת הקול.

ועוד יעויין בפרי מגדים (הובאו דבריו במשנ"ב סי' נ"ו) שהקדיש כולו בקשות, ולא דברי שבח. שההבטחה של והתגדלתי והתקדשתי האמור ביחזקאל לענין גוג ומגוג, שאז יתגדל שמו של השי"ת, כאמור ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, שכל זה יתקיים בחיכון וביומכון וכו' בעגל ובזמן קריב. וא"כ אלו דברי בקשה ולא שבח, ולכן בקדיש יכול להגביה קולו יותר מן המברך.

יא. ויעוין עוד במ"ב בסוף סימן קכ"ד שאם כוונתו לעורר העם לענות, מותר לענות בקול רם מהמברך.

גם החזן וגם הקהל, גם במוסדות הלימודים וגם בבית, גם בישיבה וגם בכולל - כולנו ממתינים זה לזה ומקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה!

ביאור איך להיזהר מאמן חטופה

הברכה, והם משערים את הדבר מסברת הלב, שלא תמיד מותאמת למציאות... על ידי זה נכשלים יחידים או מרובים בעניית אמן חטופה, שכל כך החמירו חכמים בעוני שה, עד שאמרו 'העונה אמן חטופה יחטפו ימיו' רח"ל, וכתב המ"ב ב'באור הלכה' [קכ"ד, ד"ה וי"א] שבספק אמן יתומה וה"ה לחטופה קטופה וקצרה - עדיף לא לענות כלל, מאשר להיכנס לספק סכנה החמורה הזאת, ואפילו פעם אחת.

ה. מה התקנה לדבר ?
ה. ששליח הציבור או המברך יסיים בקול רם וברור עד סוף תיבה האחרונה של הברכה, וגם לא ימשוך את סופה כלל, רק יחתוך את סיום התיבה האחרונה של הברכה, לדוגמא: מחיה המתים! מברך השנים! כדי שיידעו כל העונים את זמן העניה הנכון, ויענו אמן כדת וכהלכה, מיד לאחר סיום התיבה האחרונה של הברכה, ויענו בנחת ובכוונה ולא במהירות ונחיצה חלילה, ורק לאחר שסיימו הם את ענייתם בנחת ובכוונה, רק אז יתחיל הוא את הברכה הבאה, כאשר נזהרים בכך תיקון הברכות הוא גדול ועצום, והשכר על כך גם הוא רב ועצום מאד.

ו. אין להתחיל לענות אמן לאחר שהתחיל המברך את הברכה הבאה, אבל אם התחיל לענות, קודם שהתחיל המברך את הברכה הבאה, יכול ומחוייב לסיים את עניית האמן בנחת ובכוונה ולא למהר בענייתו ח"ו [מ"ב קכ"ד, ס"ק ל"ז].

ז. אם על העונה אמן חטופה אמרו חז"ל הק' דבר נורא כ"כ שיחטפו ימיו חלילה וחס - על אחת כמה וכמה מידה טובה מרובה, שעל כל פעם ופעם שזוכה להינצל מזה - יש לו זכות אדירה המועלת לו להאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים.

א. אחת הזכויות היותר גדולות ונוראות שאנחנו זוכים בה שלוש פעמים ביום מידי יום ביומו בתפילות שחרית מנחה וערבית, ובשבת ור"ח ובמועדים גם בתפילת המוספין, היא להמליך את הקב"ה בעניית 'אמן כהלכה' שהפליגו בש"ס ובזוה"ק בשגב ונוראות עניינה ופעולותיה לטובה בזה ובבא, והאמת שגם בבית, בעבודה, ואפילו במוסדות הלימודים, בישיבה ובכולל זה נוגע למעשה ממש.

ב. בגלל חשיבות העניין כ"כ בעיני חז"ל הקדושים, שנהירין להו שבילי דרקינא כשבילי דארעא, גילו לנו הם את ה'סדרים הנכונים' איך לענות אמן והחמירו נוראות בשכרה העצום והנורא כאשר היא נאמרת כהלכה [יעוין בש"ס ברכות מ"ז. ומידה טובה מרובה פי ת"ק, ובזוה"ק וילך באורך רב תסמנה שערות ראש מכל האמור שם] וכחלק מזה עלינו להיזהר מאד מ'אמן חטופה'.

ג. מהי 'אמן חטופה' ?
ג. כאשר הציבור או חלקו עונים אמן לפני סיום הברכה, ואפילו אחד העונה לפני סיום כל התיבה האחרונה של הברכה.

ד. מהי הסיבה הגורמת לעניית אמן חטופה ?
ד. בנוסף לחוסר מודעות, וחוסר שימת לב לדבר - מצוי מאד שעונים אמן חטופה מפני שה שליח ציבור או המברך מאריך בסיום הברכה ומנגן במילה האחרונה של הברכה, וזה גורם שהציבור לא יודע מתי בדיוק הוא מסיים לגי מרי את המילה, ומצוי שנכשלים ועונים אמן על הברכה קודם שבאמת סיים את הברכה לגמרי שזוהי אמן חטופה, או שהמברך יורד בגובה הקול לקראת סיום הברכה, ואז השומעים שרוצים לענות ורחוקים ממנו לא יודעים בדיוק מתי סיים את כל המילה האחרונה של

גם החזן וגם הקהל, גם במוסדות הלימודים וגם בבית, גם בישיבה וגם בכולל - כולנו ממתנים זה לזה ומקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה!

אמן כהלכה

אמן קצרה

אמן יתומה

אמן קטופה

אמן חטופה

המברך את עמו ישראל
בשלו
או
בש...מן

אין להתחיל לענות אמן על המברך את
 עמ"י בשלום, לפני שהש"ץ גמר תיבות
 "המברך את עמו ישראל בשלום" לגמרי!

[שו"ע סימן קכ"ד סעי' ה', ובמשנ"ב ס"ק ל' ובעו"מ
 ועיין באה"ל שבספק עדיף להחמיר ולא לענות מפני הסכנה]

זכור!
 התחלת עניית אמן לפני שסיים הש"ץ
 תיבת "בשלום" = אמן חטופה.

גם החזן וגם הקהל, וכן בבית - כולנו מקדישים 2 שניות בין ברכה לברכה - לעניית אמן כהלכה!